

SLOVENSKÉ LUDOVÉ PRÍSLOVIA A POREKADLÁ Z DEDINY TURJI REMETY

(Perečynský okres, Zakarpatská oblasť USSR)

J. O. Dzendzelivskij, Štátna univerzita, Užhorod

Vývoj kapitalistických vzťahov na Zakarpatsku koncom 18. a začiatkom 19. storočia podnietil rozšírenie ťažby dreva a niektoré odvetvia baníctva atď. Vzhľadom na to, že pre spomínané odvetvia nemalo Zakarpatsko dosť vlastných potrebných odborníkov, organizovane ich verbovali z iných oblastí Rakúsko-Uhorska, zvlášť zo Slovenska, Nemecka a pod. V dôsledku toho vo viacerých dedinách prevažne západného Zakarpatska objavilo sa určité množstvo slovenského obyvateľstva, ktoré spravidla kompaktne sa osídlilo v už existujúcich dedinách, vytvárajúc tu osobitné konce či časti dedín. Podobne v dedine Turji Remety, okres Perečyn, vznikli až tri slovenské konce: Radvanka (juhovýchodná časť dediny), Podmahuryča (východná časť) a Ertaš (západná časť). V povestiach sa tvrdí, že medzi prvými osadníkmi boli Buňakovci, ktorí sa prisťahovali zo Spiša, a Hrudkajovci, pôvodom z Liptova. Hneď po príchode sa Slováci usadzovali v spomínaných troch koncoch. Tí, ktorí bývali na Podmahuryči (názov konca odvodený od hory Mahuryča), pracovali prevažne v hámri (v železiarskej továrničke), kde spočiatku z miestnej a neskoršie z dovezenej rudy (z dedín Antalovci,¹ Jarok Užhorodského okresu) tavili železo a vyrábali z neho motyky, lopaty, čakany, sekery, kince, vrchné časti kuchynských sporákov, kovové kuchynské sporáky („šparhety“), dvierka do pecí, uzávery dymovodov, náhrobné kríže, pomníky, ba aj niektoré umelecké predmety.² Obyvatelia Ertašu (názov odvodený od apelatíva ertaš – vyklčované miesto, pripravené pre sejbu poľnohospodárskych plodín, maď. irtás – klčovanie, vyklčovanie), sa zaoberali prevažne ťažbou dreva, pálením dreveného uhlia, výrobou železničných podvalov (šli-

¹ Súčasný názov Antonivka.

² Napr. bol odliaty basreliéf doručovateľa (poštára) F. Feketeho (basreliéf je umiestnený v stene kostola), socha Diany, ktorá neskôr bola prevezená do Užhorodu a teraz je umiestnená pri vlastivednom múzeu a iné.

cerov, jedn. č. šlicer). Hámor existoval približne do polovice 60. rokov minulého storočia, dokiaľ neboli vyťažené miestne zásoby železnej rudy, potom bol zatvorený, lebo spracúvať dovezenú rudu sa nerentovalo. Neskôr na mieste, kde stál hámor, boli postavené vojenské kasárne. Po zrušení hámrov časť Slovákov, ktorí v nich pracovali, sa začala zaoberať kováčstvom, zámočníctvom, neskôr pracovali ako strojevedúci úzkokoľajnej železnice.

Poľnohospodárstvom sa Slováci v Turjích Remetách skoro vôbec neaoberali, nevlastnili v podstate ani kone.

Slováci v Turjích Remetách sú katolíckeho vierovyznania. Zo začiatku mali len kaplnku a roku 1895 si postavili kostol.

Slováci udržiavali priateľské styky s miestnym ukrajinským obyvateľstvom, ale všeobecne v kultúrnych vzťahoch sa považovali za vyspelejších. Medzi Slovákami bolo percento gramotného obyvateľstva oveľa vyššie ako medzi Ukrajincami. Slováci pomerne silne zachovávali svoj spôsob života a iné tradície, do príbuzenských vzťahov s Ukrajincami vstupovali pomerne zriedka. V prípade zmiešaných manželstiev spravidla víťazila ženská stránka: keď sa Ukrajinec ženil so Slovenkou, sobáš sa konal v rímskokatolíckom kostole, keď si Slovák bral Ukrajinku, sobášili sa v gréckokatolíckom kostole. V súčasnosti zmiešané sobáše v uvedenej obci, ako aj iných dedinách Zakarpatska, kde sa nachádzajú Slováci, sú dosť častým zjavom.

Podľa svedectva starousadlíkov v minulosti medzi Slovákami — obyvateľmi Turjích Remiet existovali určité nárečové odlišnosti. Napríklad tí, ktorí bývali na Podmahuryči, prevažne používali tvar bol, bola, boli a iní — bul, bula, buli. Jedna časť Slovákov opytovacie zámeno čo vyslovovala ako co, iní užívali šeno, vžal. Teraz je slovenské nárečie dediny Turji Remety v podstate jednotné, i keď doposiaľ u niektorých starších obyvateľov pozorujeme ako pozostatky jednotlivé odlišnosti (bol, bola, boli, co a iné).

Slovenské nárečie Turji Remety patrí do skupiny východoslovenských nárečí. V tomto nárečí, ako všeobecne vo východoslovenských nárečiach, chýbajú dlhé samohlásky, slabikotvorné r, l, prízvuk je vždy na predposlednej slabike, niektorí používatelia slovenčiny ch vyslovujú ako h.

Začiatkom 20. rokov v Turjích Remetách bola pre slovenské obyvateľstvo slovenská škola, neskôr v nej bol zavedený český vyučovací jazyk.

Popisované slovenské presídlenecké nárečie nemá styky s kmeňovými nárečiami Slovenska, nevlýva naň ani spisovná slovenčina. Badateľný vplyv na toto nárečie mali susedné ukrajinské nárečia, najmä v oblasti slovnej zásoby a frazeológie.

Spomienku na niekdajšie zamestnanie Slovákov — zlievačov udržiavajú

toponymá: šichta — miesto, kde bol hámor; troska alebo natroski — miesto, kam sa odvážala troska, škvara; tajch či tajh — miesto, kde predtým bola vodná nádrž.

Priezviská Slovákov, ktorí bývajú a bývali v Turjich Remetách: Ajster, Bardoš, Bukovinski, Buňak, Compel, Čekon, Ďuďa, Fortuna, Gajzer, Groskop, Grosner, Horina, Hrudkaj, Kajlik, Kamenski, Kibelek, Meľavec, Mihelik, Ogurčak, Orlovski, Peter, Samko, Sendrej, Simkovič, Smoľar, Šlosar, Švanda, Tejgel, Timko.

Mužské mená: Albert, Andriš, Anton, Bejla, Ďula, Ferdinand, Franc, Gejza, Ištvan, Jano, Jozef, Karol, Lac'i, Ludvik, Maťi, Palko, Šandor (Šani), Viktor, Vilhelm.

Ženské mená: Agnesa, Anna (Anuša), Berta, Cila, Ernesta, Hedvika, Helena, Jozefina, Julča (Juliša), Kata, Magda, Margita, Marika (Marča, Mariška), Marta, Milka, Nančuša, Pavlina, Silvija, Tonka (Tonča), Valija, Vikta, Žuža.

Nižšie uvádzame slovenské príslovia a porekadlá zapísané v rokoch 1968–69 zjednodušenou fonetickou transkripciou, ktoré, ako sa nazdávame, môžu mať určitý význam pre slovenskú folklóristiku a dialektológiu.

Ačej si to s palca vicical.
Aňi jeden vlas ci ňespadňe s hlavi.
Aňi pol, aňi cali.
Aňi za grajcar ňestoji.
Bars sebe škodzi, chto se ruči za druhého.
Beha jak nasoleni.
Bez prací ňejíš kolače.
Bez roboti dzeň jak rok.
Bida do nas beži, a od nas leze.
Bida ňechodzi po horoch, a po ľudzoch.
Bida ovcom, dze vilk pastirom.
Bida temú dvorovi, dze rozkazuje krava volovi.
Bi mu koruna z hlavi ňespadla.
Bohatemu i husak se ňese.
Bohatemu se i kohut ňese, a chudobnemu i z harčka uceka.
Boji se, jak čort (čart) svecenej vodi.
Brechača skorej lapi, jak chromeho psa.
Brechačovi treba mac dobru pamec.
Budzeme žic — uvidzime.
Budzeš dluho žic, budzeš veľo znac.
Cicha voda brehi mije.
Cicho budz jazičku, budzeš jesc kašičku.
Cudza bida ňeboli.
Cudzima rukami len hraň dobre hrabac.

Časta kapka i kameň vidlube.
Čekaj pse dokľa (poki) koň zdochne.
Červeni jak rak.
Česc ňekupiš za peňeži.
Čij oves, teho pes.
Čo človek ňavidzi, za tim serco ňeboli.
Čo kemu milo, choc bi napoli zhňilo.
Čo možeš zrobic ňeška, ňeotkladuj na jutre.
Čo na sercu, toto i na jaziku.
Čo poseješ, to i požneš.
Čo pravda, to ňe hrich.
Čort (čart) ňevzeme, a bohu ce ňetrebá.
Čort (čart) svojim mehom choc dze ruci (šmari).
Čo se pozeraš jak cele na novu kapuru.
Čo se zviši, to Mariši.
Čo som, to som, a smoli pod nosom.
Čo trezbemu u hlavi, to pjanemu na jaziku.
Čo veľo, to ňe zdravo.
Čo vidziš na druhim, to čekaj na sebe.
Dagdze ci onučki varja?
Dam ci, jak najdzem na dziravim mosce.
Davni (stari) jak svetova vojna.
Dluhe vlasi, kratki rozum.
Dlužnik veselo bere, a smutno vracia.
Dobre bi ho za smercov poslac.
Dobre na dolini, ked je u tajstrini.
Dobre se sitemu spiva.
Dobri gazda i psa von ňevizeňe.
Dobri zvičaj ňepozičaj.
Do čeho zvikneš v mladosci, to budzeš robic v starosci.
Dokľa se ňezdušiš, dotľa se ňnaučiš.
Dokľa slnko zejdze, rosa oči viji.
Do ňičeho i soli ňetrebá.
Do tebe s kameňom, a ti do ňeho s chlebem.
Drobnima ho viplacil.
Draha na koncu jazika.
Družba družbov, a služba službov.
Durnemu rozum ňedaš.
Dvom panom služic ňemož.
Dze cenko, tam se terha.
Dze dva se biju, naj se treci ňemiša.
Dze ňit voloch, tam prazne jasle.
Dze se ňezapali, tam se ňezakuri.
Dzeva se, jak had do očoch.
Dze veľo toverkačoch, tam kaša ňetovčena.
Dziravi mech ňenapolniš.
Dzivka jak ruža.
Ešči vilka ňezabili, a už skuru predavaju.
Frajter ňe šarža, a koza ňe marha (chudoba).

Fšadzi dobre, a doma najlepši.
Fšadzi nim polno.
Hladen (hladni) jak vilk.
Hladnej kurki zerno na dumki.
Hlad velki pan.
Hlava bez rozumu jak lampaš bez gnota.
Hleda fčerajši dzeň.
Hledal koňa, na nim bul.
Hluchi čo ňeučuje, ta pridume.
Hlupi veri každemu slovu, a opaterni pozor dava na každi krok svoj.
Hñi drevo zakl'a je male, uč dzeci dokl'a su mlade.
Holi jak palec.
Hora z horov se ňzejdze, a člověk z člověkom se zejdze.
Huska bi ce kopla.
Hutori, jak pusti mlin.
Hutori na viter.
Chibi mu, jak pjato koleso u vozu.
Chodzi jak ěurni z dverami.
Chodzi, jak kebi (bi) mal vajco na hlavi.
Chotc bi čort (čart) sto pari bočkori porval, taku paru bi ňesparoval.
Chotc bi kanoni bili, ta se ňezbudzi.
Chotc dzecko krive, otcu, matki mile.
Chraň se bika s predku, a koňa z zadku.
Chto chce cudze, ten i svojo straci.
Chto druhemu jamku kope, sam do ňej spadňe.
Chto hoden, tot ňe hladni (hladen).
Chto ľubi veselosc, bidni život ma, a chto ľubi vino — ňezbohatňe.
Chto malo robi, ten veľo hutori.
Chto na ostatku, ten umije gratku.
Chto ňema u hlavi, ma u nohoch.
Chto ňeslucha otca, matku, ten spadňe do upadku.
Chto počtuje, ten gazduje.
Chto pozno chodzi, sam sebe škodzi.
Chto rano vstava, temu boh dava.
Chto se na cudzi obed bizuje, ten často ňeobeduje.
Chto se topi, ten se slamki lape (i za slamku se chape).
Chto se zavesi, ten se ňezatopi.
Chto stracil, naj hleda, chto najšol, naj ňeda.
Chto strimuje metlu svoju — ňenavidzi sina, chto ho miluje, zavčas ho tresta.
Chto veľo chce znac, skoro postareje.
Chto veľo hutori, ten cigaňi.
Chto visoko leta, ňisko pada.
Chudobna fara, sam pleban zvoni.
Chudobnemu dzvere zakrite, a bohatemu otkrite.
Chudobnemu všicke dzvere zakrite.
Chudobni jak koscelna miš.
I bohu ce ňetřeba i čort (čart) ce ňevezme.
I dobrota zunuje (naunuje).
I ěurni jesc uvari, ked je z čeho.

I dušu bi predal.
Idzeš na dzeň — chleba ber na tidzeň.
Idzeš na hoscinu, ber i tajstrinu.
I griba najsc treba mac šcesce.
I chitru lišku zlovja.
I kohut na svojom smecu pan.
I košuľu dal bi z sebe.
I motika streľa raz u rok.
I noci ňema, lem vše robi.
I pichu prichodzi haňba.
I sam ňeham, i druhemu ňedam.
I scena ma ucha.
I zlati kantar koňovi ňemili.
Jabluko červene, a udnu chrobačne.
Jabluko od jablonki daleko ňespadňe.
Ja ci ukažem, dze se raki zimuju.
Jaka gazdiňa, taki dvor.
Jaka matka, taka Katka.
Jaka placa, taka praca.
Jak bi na husku vodu ľal.
Jak bulo na začatku, tak budze na ostatku.
Jak hraju, tak tancuj.
Jaki bežal, takeho zdohonil.
Jaki išol, taku najšol.
Jaki mech, taka platka.
Jaki ocec, taki sin; jaki mlinar, taki mlin.
Jaki pan, taki kram.
Jaki pastir, ťake i stado.
Jaki stari, taki durni.
Jaki strom, take ovoce.
Jak maš brechac, to lepši cicho buc.
Jak na zubi ocet, jak na oči dim, tak leňivemu ten, chto posila ho na robotu.
Jako zapona zlata na pisku sviňi, tak je pekna žena bez rozumu.
Jak posceliš, tak se vispiš.
Jak prišlo, tak pošlo.
Jak se vola, tak se mu oziva.
Jak slepej kurki zerno.
Jak s palca vicical.
Jak stareje, tag dureje.
Jak voda zimna pre človeka, taka je novina zdaleka.
Ja už ňe z jedneho peca chleb jedol.
Jazik jak britva.
Jazik na koňec sveta povedze.
Jeden rozum dobre, dva ešči lepši.
Jeden za šickich, a šicke za jedneho.
Jedna noha tu — druha tam.
Jednov kuľov dvoch zajacoch zabic.
Jedz Janku, pij Janku, peňežoch docu u banku.
Jefrejtór ňe sarža, a koza ňe marha.

Jeho lem do puški, a vistrelíc.
Jemu už lem tri štvrtki do smertki.
Ji za troch.
Každa liška svoj chvost chvali.
Každeho svateho ruka gu sebe se obraca.
Každi kohut na svojim smecu pan.
Každi po svojemu z rozumu schodzi.
Každi zna, jak se ma.
Kebi muška neskakala, ta bi nošku nežlamala.
Kebi sviňa rohi mala, šickich ľudzoch bi pobodla.
Kebi taki do roboti, jak do jedžeňa.
Ked ci lupňem po papuli, ta ci oči vikatuli.
Ked davaju ber, ked biju ta ucekaj.
Kedi bida, nepomože i svecena voda.
Kedi bi neprišol do koscela, fše paski svecja.
Ked ňebulo do obeda, po obedze ňemusi buc.
Ked ňehori, dimu ňit.
Ked ňerežu, krev ňeceče.
Ked pridzece, tam budzece; nepridzece, doma sedze.
Ked šcesce ňebulo do obeda, po obedze ňečekaj.
Ked si hňevaci, zobuj se.
Ked si me ľubil mladu, ta ľub me i staru.
Ked spi, ta chleba ňepita, a ked staňe, ta ňeprestaňe.
Kemu boh, temu i čort.
Kemu pop, kemu popad'a.
Kemu se ňeleni, temu se zeleni.
Kemu veľo davaju, ot teho veľo pitaju.
Keho bohu ňetreba, ta j čort ho ňebere.
Keho ňepeče, ta se ňeodsuva.
Kereš, ta ňajdzeš.
Kolo šidzem baboch dzecko ňežive.
Kolo miski se duši, kolo roboti merzňe.
Koň na štiroch nohoch, ta se puta, a človek na dvoch.
Krucí, jak (hi) cigan slunkom.
Kuj železo dokľa horuce.
Kuľa s kanona, a on s koňa.
Ladan mertvemu nepomože.
Lecel jak and'el, a spadnul jak čort.
Leha s kurkami.
Lechko do bídí zajsc, češko z ňej vijsc.
Lechko prišlo, lechko pošlo.
Lem mu ptačaco mliko chibi.
Lem tedi pravdu kaže, ked se zapomňe.
Leňivemu i boh pomaha.
Leňivemu vše sveto.
Leňivi dva raz chodzi, skupi dva raz placi.
Leňivi žada, a nič ňema, a pracoviti zbohatňe.
Lepša česc, jak voli šesc.
Lepši dačo, jak nič.

Lepši davac, jak pitac.
 Lepši jesc malo s pokojom, jak poklad z ňepokojom.
 Lepši psovi mucha, jak pjasc poza ucha.
 Lepši ribu zjesc, jak lapic.
 Lepši z bidov, jak bez bidi.
 Lepši z rozumnim stracic, jak z durnim najsc.
 Leze jak rak.
 Ludze všadze jednake.
 Ma jazik jak (hi) britvu.
 Ma jazik jak lopatu.
 Mala hrutka sami sir.
 Male dzeci — mala žura, velke dzeci — velka žura.
 Male dzeci spac ňedavaju, a velke dichac.
 Mali, ale dobri.
 Mam na ňeho zuba.
 Mam se jak holi u cirňu.
 Ma se (žije) jak riba u vodi.
 Ma se (žije) jak boha za pazuchov.
 Medzi vranami karkaj jak vrani.
 Medzi ženami požehnani.
 Mele jazikom jak pustí mlin.
 Mocni jak dub.
 Mudrim se ňichto ňerodzi.
 Mudri sin oveseľuje otca sveho, blazňivi človek za nič ma matku svoju.
 Na čarnej zemi se chleb rodzi.
 Načinac robotu ňe s teho konca.
 Načo mi peňeži, jak ja sam zlato.
 „Na“ — čuje. „Daj“ — ňečuje.
 Nadul se jak žaba (koropaňa).
 Na dvoch koňoch sedzec ňemož.
 Na hlave husto, a u hlave pusto.
 Na horucim se oppekol, i na zimno duje.
 Najdragše bohactvo — zdrave.
 Na jedno ucho slucha, na druho — pušča.
 Naj ju čart (čort) bere, kotra krajša ode mňe.
 Na koncu kerbač luska.
 Na ňigda vracane dal.
 Na psovi prischňe.
 Narodzil se u čepcu.
 Na živanovi (zlodzeju) čapka hori.
 Nohi bi ci popelom posipac.
 Nos jak trumbeta.
 Nova metla dobre mece.
 ňeber do ustoch vecej, jak možeš prelignuc.
 ňedaj bože z Ivana pana.
 ňedal bi i u zimi sňehu.
 ňe chiža cesna.
 ňechval se sam, naj ce druhi chvali (dokľa ce ľudze ňepochvalja).
 ňeidze dzevče do koscela se modlic, a na chlapcch patrec.

Ňe kaŇdi chlop, o ma kalap na hlavi.
ŇekaŇ hop, dokla (dokli, zakla, poki) ŇepreskoiŇ.
Ňema esci aŇi grajcar (Ňi na kopejku).
Ňemala baba roboti, najŇla sebe klopoti.
Ňe mojo se mele, Ňe ja odmetam.
Ňemi jak riba.
Ňeohvaraj druheho, a poziraj na sebe sameho.
Ňepitaj se, bo skoro postarejeŇ.
Ňerubaj konar, na kotrim stojiŇ.
Ňesedz na dvoch koŇoch, bo spadŇeŇ.
Ňe Ňicko zlato, o se bliŇi (svici).
Ňe taki art (ort) straŇni, jak ho maľuju.
Ňe taki stari, jak davni.
Ňe tak skoro se robi, jak se hutori.
Ňe ten pes straŇni, o breŇe.
Ňe to hrich o do ustoch, a z ustoch.
Ňetres Ňedoscihnute jabluka, jak doscihnu, sami spadnu.
Ňe tvojo — ŇeruŇ.
Ňevadzce se, a bijce se.
Ňever aŇi svojej koŇuli.
Ňit loveka ez chibi.
Ňit ruoch bez cirŇoch.
Ňit valala bez blata.
Obecanka hanka, a durnemu (Ňalenomu) radosc.
Obzera se, kadzi bili vrani letaju.
Od durneho (Ňaleneho) rozum ŇepoiiŇ.
Odejdz od muža blazŇiveho, bo ŇeuznaŇ pri Ňim ni dobreho.
Od horazdu se psi besja.
Od kosci se meso hubi.
Odrekala se žaba od moidla, dokla (dokli, doki) doŇho Ňeskoila.
Od strachu oi vipulil.
Ole, chlapci, kolo Ňeho: jeden oheŇ, druhi drevo.
On se narodzil u epcu.
Pade diŇ, jak z vedra.
Pam boh dal, pam boh vzal.
Pan psovi, a pes chvostovi.
Paruje mu jak sviŇi veŇec.
Pes breŇe, viter Ňese.
Pije jak duha vodu.
Plava jak fejsa u vodi.
PľuŇ ta sedŇi.
Pobil boh i palicu na Ňim zochabil.
Polivka s poriska.
Po im durni durneho spoznava? — Bo i sam durni.
Podli grajcar se Ňestraci.
Podlo temu dvorovi, dze krava roskazuje volovi.
Poobziraj se do svojeho domu.
Posipac bi mu nohi s poplom.
PoŇla krava, naj idze i cele.

Pošlo mu z obeda.
Pozera se jak baran na novu kapuru.
Praca kvapna malo platna.
Pravda i u ohňu ňezhori.
Pred domašnim živanom ňit zamka.
Prepadnul jak jarni sňih (jak marcovi sňih).
Prepadnul jak soľ u vodi.
Pridze kosa na kameň.
Pridze koza do voza.
Pridze na psa mraz.
Psi se besja z dobroti.
Ptačaćeho mlika žadna.
Ptaček spiva, sam se prezradzuje.
Pustoti hutorec.
Puš'č' psa pod stol, ta vileze i na stol.
Rada bi duša do raju, ta hrichi ňepuščaju.
Remeslo ma zlate dno.
Riba a hosc treci dzeň smerdzi.
Riba hleda dze hlibši, a človек — dze lepši.
Riba od hlavi smerdzi.
Ribar i gribar — to ňe robotnik.
Ribar ribara z daleka spoznava.
Rihoče se, jak kobula.
Richtuj sanki v lece.
Robi jak (hi) ňe svojima rukami.
Rosňe jak iz vodi.
Rosňi velika, lem ňebudz dzika.
Rostvoril pisek jak kapuru.
Rozhňeval se až zo skuri leze.
Rozhøjkal se, jak bi bul doma.
Rozumni človек dožije dluhe leta, a blazňivi skoro pomiňe s teho sveta.
Rozumni človек jazik trime za zubami, a blazen svoj jazik fšadzi vopche.
Rozumi se jak baran v bibliji.
Rozumi se jak kurka u piva (v pive).
Rozum — palenka.
Ruka ruku miže, obidva su čiste.
Rukave se mu tresu kolo roboti, a ruki ňe.
Ruki bi mu z hroba sterčeli.
Ruki ma dluhe.
Sama skura a kosci.
Sedzi jak kvočka na vajcoch.
Sercó veselo oveseljuje tvar.
Sestra sebe ňesla, a brat sebe rad.
Schopil se jak opareni.
Sitemu i med ňedobri, a hladnemu každa horkosc slí
Siti hladnemu ňeveri.
Skače jak osa do očoch.
Skupi draho kupi, a leňivi dva raz chodzi.
Slepi kazal uvidzime, hluchi kazal učujeme.

Slepi ňeuvidzi, hluchi ňeučuje.
Smeje se jak mešac na hnoj.
Spi jak zabiti.
Spi jak zajac.
SpolehŇi se, ale Ňe na kaŇdeho.
Spravedliva cesta silu dava človeku, a Ňespravedliva — strach temu, chto po Ňej chodzi.
Spravedlivi človek spokojni život ma, a falečni Ňigda Ňema pokoja.
Spravedlivi iz bidi biva vislobodzeni, a Ňespravedlivi prichodzi na jeho mesto.
Stareho vrabca iz plevov Ňezduriš.
Stare ľudze na dzecinski rozum prichodzja.
Stari prijatelj lepši jak dva nove.
Starosc Ňe radosc, a mladosc Ňe večnosc.
Strach ma velke oči.
Straka zna, dze se zimovac ma.
Suchi jak drak.
Svat Ňe svat, a z voza dolu.
Šatuje, bi mu onuče varili.
Šicko do miri.
Šikovná si, jak olovjani ptak.
Tag bi bida oči mala, jak ti pravdu kaŇeš.
Tak ce ľubim, jak koza noŇ.
Tak cigañi, aš se mu spod nosa kuri.
Take dobre, Ňe jeden druhemu ŇekaŇe: „Idz dale“.
Take jak Ňebo od zemi.
Take ma oči jak cibule.
Taki hladen, čo slinu premika.
Taki hladen jak mlinarove kuri.
Taki jag darab chleba.
Taki jak mechom udereni.
Taki jak smertka.
Taki pomasceni, Ňe na Ňim moŇ repu sadzic.
Taki si mudri jak sto durnich.
Taki slabi jak mucha.
Tak napisal jak kurka z labov.
Tak plače, aŇ mu slizi hore čolom idu.
Tak se haŇbi, jak ked kobula sanki prevraci.
Tak se jej trafilo jak slepej kurki zerno.
Tak za Ňim plače (dzba) jak pes za pjatov labov.
Tam dobre, dze nas Ňit.
Tedi si prišol, kedi se zverch voda navraci.
Tedi kaŇ hop, jak si preskočil.
Tedi to budze, jak na dlaŇi vlasi virosnu.
Teho koŇa biju, kotri lepši cahŇe.
Teľo ho bulo (je) jak mačačeho Ňaľu.
To budze, jak na dlaŇi virosŇe verba.
To budze, jak se dva Ňedzele zejdu.
Topanki mu jesc pitaju.
To stari grib.
To šči (ešči) tedi bulo, kedi baba divkov bula.

To tedi bula, kedi dido do školi chodzil.
Trafi kosa na kameň.
Trimaj (trim) jazik za zubami.
Trime se ho, hi čort hrišnej duši.
Tu je voda na moj mlin.
Tuňo meso psi jedzja.
U dobrego muža žena jak ruža, a u zleho raba žena jak žaba.
U každeho svoj bida.
U každeho svoj rozum.
U loški vodi bi ho zatopil.
U něho peňežoch jak plevi.
U šustra fše topanki cundrave.
Uvidzi jak svoje ucha.
Vajco kurku nemá učic.
Vaľuch leži, a boh mu doľu derži.
Vecej ma rozumu u peti, jak ti u hlavi.
Vecej zaplaciš, vecej dostaňeš.
Velka burka (chmara), mali dišč.
Veľo hrimoti — malo diždžu.
Verci se, jak bi ho nasolil.
Vibral se jak čart (čort) na dusadle.
Vidno jak u dzeň.
Vilka nohi karmja.
Vilka spoznaš i v ovčej skuri.
Viskočil z ohňa do plameňu.
Visoka jak sosna, a malo z nej chosna.
Visoko leta, nisko pada.
Vitriščil se jak baran.
V lese drevo rubaju, a triski do valala padaju.
Voda dala, voda vzala.
Vodzic za nos.
Voleje u mudrim sto ruble stracic, jak iz durnim najsc.
Volel som sto ruble spomnuc.
Vrabec mali, a serco ma.
Vrana gu vrani seda, rovni rovneho si hleda.
Vrana vrani oči ňavidlube.
Všadzi dobre, a doma najlepši.
V zdravim cele zdravi duch.
Za darmo nič ňekupiš.
Za dobre dobre ňečekaj.
Za dzekujem nič ňekupim (ňekupiš).
Zajaca nohi nosja, vilka zubi karmja.
Za palenkov bi i do pekla pošol.
Zapomla krava, kedzi celecom bula.
Za pravdu se každi hňeva.
Zafati jak baran.
Zatopil bi ho u loški vodi.
Z bika ňenadojiš mlika.
Zdravi jak orech.

Zimno tu jak u psarňi.

Z jaku mascu harček navrel, z taku i rospukně.

Zjedol bi i vilka.

Zlodzeja češko okradnuc.

Z mudroškami ďaleko ňepujdzeš.

Znal hosci volac, znaj i počastovac.

Zo ščesca spravedliveho veseli se dom jeho.

Z velkeho smichu velki plač.

Žena statečna je koruna mužovi svemu, ale hniť u koscoch je ta, ktera ho gu haňbi
privodzi.

Žena trime tri uhli, a chlop jeden.

Žiju jak pes iz mačkov.

Žiju medzi sebov jak dva holubi.

Živi živo dume.

Žre jak sviňa.